

Андрій МАГЕРА: «Ми бігаємо за виборцями, як за малими дітьми»

Нове обличчя законодавчого органу ми зможемо побачити лише в другій декаді листопада. Саме тоді й будуть офіційно оприлюднені результати голосування. Із запитаннями про можливі колізії під час парламентських виборів 2012 року редакція журналу «Віче» звернулася до ЦВК. Про «підводні рифи» майбутніх політичних перегонів розповідає заступник голови Центральної виборчої комісії Андрій МАГЕРА.

✕ **Оскарженню не підлягає**

– На парламентських виборах-2012 не передбачена можливість оскарження результатів виборів. Частина 2 статті 124 Конституції України проголошує: юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Чи можна згодом розцінити виборче законодавство як таке, що не відповідає Конституції України, і на цій основі визнати вибори недійсними?

– Не думаю, що вибори можна визнати недійсними лише на тій підставі, що сам закон не передбачає можливості їх оскарження. Не варто тлумачити статтю 124 Конституції України щодо можливості визнавати чи не визнавати результатів голосування на судовому рівні. Не треба так далеко забігати наперед. Потрібно врахувати такий перебіг виборчого процесу, який вкладався б у рамки закону й відповідав здоровому глузду.

– Але навіть за такого оптимізму постає запитання: чому взагалі не передбачена можливість оскарження результатів народного волевиявлення?

– Таке було й на минулих парламентських і президентських виборах. Водночас зберігається можливість звернення до Вищого адміністративного суду України (ВАСУ) з позовом про визнання дій Центрвиборчкому такими, що не відповідають закону. Про що йдеться? Про ті випадки, коли ЦВК встановлює ре-

зультати виборів не на основі протоколів окружних і дільничних виборчих комісій, коли неправомірно відмовляє в задоволенні певних скарг, коли не враховує інших обставин, що ставлять під сумнів протокол ЦВК про результати виборів.

– Отже, за певних обставин вибори-2012 таки можна оскаржити?

– Можна оскаржити лише дії ЦВК щодо встановлення результатів голосування. Якщо ВАСУ визнає їх неправомірними, то ЦВК по-новому складе свій протокол або виконує судові рішення в інший спосіб.

– У новому законі про вибори народних депутатів передбачена можливість одночасного балотування кандидата в загальнодержавному окрузі та одному з одномандатних округів. Тобто одні кандидати зможуть балотуватися і за партсписком, і за мажоритарною системою, а інші – лише за одним із двох варіантів. Прокоментуйте, будь ласка, цю ситуацію з точки зору принципу рівного і прямого виборчого права, проголошеного Конституцією України.

– Ще в 1998 році Конституційний Суд України (КСУ) ухвалив рішення про одночасне балотування. Я лише додаю, що закон про вибори народних депутатів є чинним доти, доки КСУ не визнає його норми неконституційними. Лише тоді ЦВК буде зобов'язана ухвалювати рішення про реєстрацію кандидатів або за партсписком, або за мажоритарною систе-

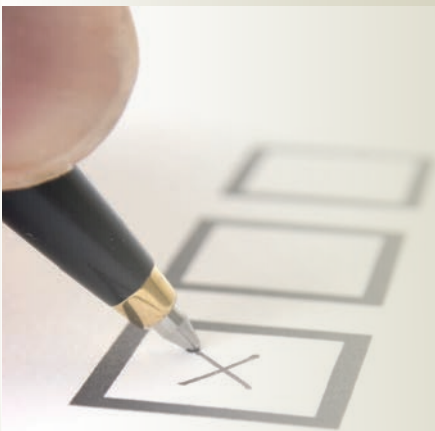
мою. Наразі так діяти в нас немає жодних підстав. Маємо закон – мусимо його виконувати.

– У частині 6 статті 19 закону написано: «Порядок утворення, зміни, ліквідації та функціонування виборчих дільниць визначається законом, що встановлює територіальну організацію виборів». Які, на ваш погляд, ключові моменти варто врахувати під час підготовки відповідного законопроекту? Як вони можуть бути врегульовані, якщо закон не приймуть?

– У нас іще немає закону про територіальну організацію виборів. Є лише відповідний законопроект, ухвалений у першому читанні ще до нового року. Проте закон про вибори народних депутатів передбачає, що до 20 квітня 2012 року на постійній основі потрібно створити звичайні, майже всі закордонні й частину спеціальних виборчих дільниць. Тому цілком можливо, що таке рішення ухвалить на рівні ЦВК.

– Тобто керуватимемося не законом, а постановою ЦВК? Таке враження, що вам надають повноваження на рівні Верховної Ради України...

– Така воля законодавця відображена в перехідних положеннях закону про вибори народних депутатів. З корпоративної точки зору про це, мабуть, не варто говорити. Але, на мій погляд, рішення про утворення виборчих дільниць потрібно регулювати не постановою ЦВК, а на законодавчому рівні.

✗ **«Нарізки» по-новому**

– За якими принципами «нарізатимуть» мажоритарні округи? Так, як це було, скажімо, в 2002 році?

– Питання створення територіальних виборчих округів регулюється статтею 18 закону про вибори народних депутатів України. Але в цій статті перелічено недостатньо критеріїв для їх утворення. Звертаю увагу, що до 10 квітня потрібно визначити загальну кількість мажоритарних округів, а до 30 квітня їх необхідно утворити. Закон каже, що кожен виборчий округ утворюється лише в межах одного регіону, а не на межі двох регіонів.

– Можете навести конкретні приклади?

– Скажімо, мажоритарний виборчий округ не можна утворювати на межі Святошинського району столиці й Києво-Святошинського району області. Так само не можна утворювати округ на межі Балаклавського району Севастополя та будь-якого сусіднього району Автономної Республіки Крим. Бо це різні регіони. Округи потрібно утворювати тільки в межах однієї області. Це перший критерій. Другий: чисельність виборців округу не може бути більшою чи меншою на 12 відсотків від середньої (по країні) кількості виборців округу.

– Поясніть, що це означає?

– Якщо, скажімо, сьогодні налічується 36,6 мільйона виборців, то в середньому на кожен округ (якщо їх буде 225. – Ред.) припадає 163 тисячі виборців. Саме від цього числа й потрібно відраховувати 12 відсотків (у бік збільшення чи зменшення). Тобто, заокруглено, кількість виборців одного округу – від 140 тисяч до 180 тисяч осіб. Щодо меж округу, то це має бути цілісна територія. Простіше кажучи, на Львівщині не можна створити виборчий округ, до якого ввійшли б території найпівнічнішої та найпівденнішої частин області – Сокальського й Турківського районів.

– Але ж певні винятки будуть...

– Так. Взьмімо для прикладу місто Славутич, яке є містом обласного значення Київської області, а географічно розташоване на терито-

рії Чернігівщини. Безперечно, Славутич може входити лише до округу Київщини, а не Чернігівщини. Те саме стосується й селища Коцюбинське: воно підпорядковане Ірпінській міській раді, а географічно розташоване в межах столиці. Зрозуміло, що Коцюбинське входиме до округу Київщини, а не Києва.

– І все-таки хотілося б уточнити: виборчі округи-2012 дублюватимуть округи-2002?

– Цілком можливо, що окремі округи, створені в 2002 році, в такому самому вигляді збережуться й на виборах-2012. Але більшість округів «наріжуть» по-новому. Для цього є певні причини. У західних регіонах спостерігається сталість корпусу виборців, а в південних і східних – їх кількість істотно знизилася. Можливо, це зумовлено не лише міграційними процесами, а й безвідповідальністю місцевих органів, які недобросовісно склали списки виборців.

– Ви згодні з тим, що між «нарізанням» округів і електоральними настроями є певний зв'язок?

– Експерти, які досліджують це питання, стверджують: є певні загрози для маніпуляцій. Однак остаточне рішення ухвалюватиме більшість членів Центральної виборчої комісії. Для цього потрібно не менш як вісім голосів.

Хитра арифметика

– Новий закон передбачає, що окружні й дільничні виборчі комісії формуватимуться за поданнями фракцій та партій-суб'єктів виборчого процесу. Від кожної фракції до складу комісії включатимуть по одному представнику, а решту членів комісії (від партій-суб'єктів виборчого процесу) визначатимуть шляхом жеребкування. Як у такому разі ділитимуть свої квоти партії, які входять до парламентських блоків?

– У таких випадках подання готуватиме голова парламентської фракції. Саме він, а не фракція (шляхом голосування) визначатиме кандидатів для формування окружних і дільничних виборчих комісій. Кожний го-

лова фракції був обраний більшістю депутатів відповідної фракції, тож має мандат представляти її інтереси. Звісно, й до цієї норми можна ставитися критично. Але! Уявіть, що таке право нададуть усім партіям, які входять до парламентських фракцій. Що з того вийде? Не хочу робити якісь прогнози. Проте я глибоко сумніваюся в тому, що дев'ять політсил, які входять до блоку НУ-НС, зможуть знайти спільну позицію у формуванні виборчих комісій. Причина очевидна: на парламентських виборах вони не «дружитимуть», а конкуруватимуть. Проте нинішній варіант найоптимальніший: усі суб'єкти виборчого процесу мають право подавати своїх кандидатів за результатами жеребкування.

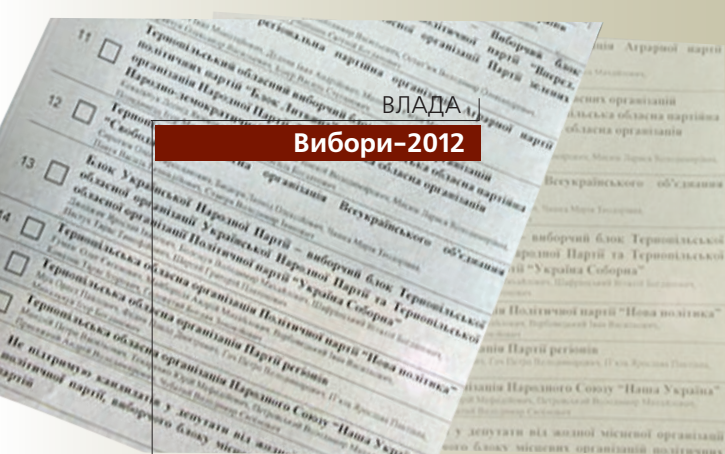
– Хіба ж можна порівнювати жеребкування з гарантією?

– А хто вам сказав, що до списків виборчих комісій не можна потрапити шляхом жеребкування? Така ймовірність досить висока. Нагадаю, що до складу окружних виборчих комісій входять 18 осіб. Із них лише 5 – за поданням парламентських фракцій. Решта – за результатами жеребкування. Більше того, найважливішими комісіями є дільничні, до складу яких можуть входити 24 особи. Тобто 5 – за поданням фракцій і 19 – від інших партій.

– Так-то воно так. Але ж участь у парламентських виборах братимуть не 19 партій, а щонайменше 30-40. Тобто під час формування виборчих комісій близько половини партійців ризикують «пролетіти», як відома річ над відомим містом...

– Не хочу ображати жодну політичну силу. Але якщо хоча б дві-три партії знайдуть кандидатів для формування всіх дільничних комісій, то це буде дуже добре. Повірте, дуже багато дільничних комісій не зможуть набрати навіть мінімальну кількість своїх членів. І в ці комісії доведеться залучати кандидатури за поданням голів окружних комісій. Щоб сформувати свої виборчі комісії, партії потрібно знайти понад 30 тисяч кандидатів.

– Згідно з новим законом передбачена можливість зміни місця голосування, а в день голосу-

Вибори-2012

8

вання зміни до уточнених списків виборців (складених органами ведення Державного реєстру виборців) вноситимуть лише на підставі рішення суду. А що ж робити, коли отриматичасне рішення суду не вдасться? Чи не створюється тут підґрунтя для багаторазового включення виборців до списків виборців на різних виборчих дільницях?

– Небезпека є. Але не така вже й велика. Особисто я вважаю, що списки виборців не можна змінювати за 7–10 днів до голосування. Так мало б бути. Але наш закон надто ліберальний у цій частині. Ми бігаємо за виборцями, як за малими дітьми. Такого в Європі немає. Для прикладу, у Франції списки виборців складаються лише один раз на рік. І зміни до них вносять теж тільки раз на рік. Ніхто там із виборцями не панькається: хочеш проголосувати – залишайся в тому місці, де живеш. А в нас так: я проживаю в Києві, а голосуватиму в Трускавці, бо хочу попити водички. На жаль, такий глибоко помилковий підхід закріплений у законі. Також незрозуміло, яким чином суд зможечасно розглянути позов виборця. Щоб подати такий позов, потрібно звернутися до органу ведення реєстру виборців і отримати відповідну довідку. Це потребує чимало часу. З другого боку, гріш ціна тому судовому рішенню, яке не базуватиметься на даних держреєстру. Тому я критично ставлюся до можливості виборців отримати рішення суду в день голосування.

– Ви з цією проблемою до законодавців уже зверталися?

– Я про це казав іще на засіданні тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України, яка готувала цей законопроект. Але з поведінки народних депутатів стало зрозуміло, що багато законодавчих моментів є предметами політичного компромісу. А вони, як відомо, перегляду не підлягають.

Х Таємниця кількості... кабінок

– За новим законом звужено сферу компетенції комісій щодо розгляду скарг (деякі типи порушень можуть бути оскаржені тільки в суді). А офіційні спостерігачі не матимуть права подавати скарги до комісій. Як, на ваш погляд, у такому разі можна буде

фіксувати чи усувати порушення під час проведення виборів?

– Законодавець відібрав у ЦВК повноваження розглядати скарги на дії ЗМІ та інші порушення, пов'язані з передвиборною агітацією. Одні кажуть, що це добре: мовляв, «розвантажеться» робота Центральної виборчої комісії, яка приділятиме увагу важливішим організаційними моментам. Інші вважають, що в такий спосіб усувається контроль з боку ЦВК за дотриманням законодавства. У будь-якому разі суб'єктам виборчого процесу потрібно буде надавати свої докази суду. Щодо офіційних спостерігачів, то їм варто було б надати право подавати скарги до комісій. Можливо, згодом це питання переглянуть.

– Порядком фінансування передвиборної агітації має цілу низку недоліків, на які звертала увагу Венеціанська комісія. Наприклад, правила формування виборчих фондів не узгоджено з правилами фінансування політичних партій. Звіти про використання коштів виборчих фондів не оприлюднюватимуть. Не передбачено відповідальності за невчасне подання фінансових звітів виборчих фондів. Як, на вашу думку, всі ці особливості фінансування виборчої кампанії можна пояснити з точки зору принципу рівності виборчого права?

– На жаль, є проблема прозорості виборчого процесу. Зверніть увагу на такий момент: кандидат чи партія створює свій виборчий фонд за рахунок громадян України. Є певні обмеження для внесення грошового внеску від однієї особи, але немає обмежень щодо загального розміру виборчого фонду. Так само закон дозволяє будь-якій політичній партії вносити власні кошти до свого виборчого фонду без обмежень. Природа цих коштів незрозуміла, бо сам процес їх отримання від інших суб'єктів перебуває за межами контролю Центральної виборчої комісії. Тому ми не можемо дізнатися, в який спосіб партія отримує гроші.

– Чи проведитиме ЦВК навчання для членів виборчих дільниць із метою організації виборчого процесу? Скажімо, з огляду на відсутність вимог щодо кількості кабінок для голосування (що може призвести до великих черг і масової відмови від участі в го-

лосуванні) візьмете на себе сміливість пропонувати свої рекомендації комісіям і дільницям?

– Річ у тім, що закон про вибори не пройшов повноцінного другого читання. Під час його «вчищення» зникла норма про кількість кабінок для голосування на виборчих дільницях. Очевидно, в цьому разі ЦВК керуватиметься досвідом попередніх виборів. А ось як навчити членів дільничних виборчих комісій? Для такого навчання не виділено жодної копійки. Це одна з найбільших проблем виборчого процесу. На жаль, коштів бракує: замість необхідних 1,2 мільярда гривень ми отримали лише 800 мільйонів. Коштів не вистачає навіть на зарплату членам виборчих комісій. Я вже не кажу про витрати на друкування бюлетенів, транспорт, зв'язок, облаштування дільниць тощо. Хтось пожартував, що парламентарії змінили виборчу систему, а видатки залишили, як для пропорційної. Тому провести повноцінні вибори вкрай проблематично.

– Згадаймо президентські вибори-2004, коли керівництво ЦВК звинуватили у фальсифікації виборів. Наскільки ви можете вплинути на результати голосування?

– Переважна кількість зловживань може бути здійснена на рівні дільничних комісій, бо там працюють безпосередньо з бюлетенями. А ми отримуємо лише протоколи. Щодо 2004 року, то там було багато причин. Зокрема, Центральна виборча комісія поспішила оприлюднити результати виборів, не дочекавшись рішень судів загальної юрисдикції та розгляду скарг. Тобто отримали неповну картину голосування на осінніх виборах 2004 року. Це й призвело до так званого третього туру виборів.

– Поділіться секретом: як 15 членів ЦВК зможуть у стислий термін перевірити понад 33 тисячі дільничних протоколів, які звезуть з усієї України?

– До цього процесу ми залучимо працівників нашого секретаріату й службу розпорядника держреєстру. Загалом налічується близько 200 осіб. Цілком очевидно, що доведеться й запрошувати людей за трудовою угодою.

Розмову вів
Валентин КОВАЛЬСЬКИЙ.